

Het monitoren van publiek vertrouwen in de politie

Rapport voor het WODC - Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, Ministerie van Justitie en Veiligheid

Samenvatting

Linde Stals
Prof. dr. Steven Van de Walle

december 2020

Samenvatting - Het monitoren van publiek vertrouwen in de politie

Dit rapport onderzoekt hoe het publieke vertrouwen in de politie gemeten wordt in Nederland en het buitenland, en hoe valide en representatief deze metingen zijn. Dit moet dienen om de huidige meetpraktijk in Nederland te verbeteren.

Het rapport formuleert een antwoord op drie onderzoeksvragen: hoe wordt vertrouwen in de politie in Nederland gemeten, hoe gebeurt dit in andere Westerse landen, en hoe ziet het vragenlijstonderzoek in Nederland eruit in vergelijking tot dit in andere landen?

Met de Veiligheidsmonitor heeft Nederland een sterk instrument om vertrouwen in de politie te meten, gebaseerd op grote tot zeer grote steekproeven, en met veldwerk van hoog niveau. In vergelijking tot de buitenlandse onderzoeken is er in Nederland een sterke meetpraktijk, en de in dit onderzoek geformuleerde verbeteringen zijn ook onverminderd van toepassing op de buitenlandse voorbeelden. Een tweede instrument, de Vertrouwens- en Reputatiemonitor Politie, kon dit onderzoek niet in detail analyseren omwille van beperkte transparantie over de totstandkoming, en de beperkte toegang tot de data.

Een aantal componenten van vertrouwen in de politie worden in de Nederlandse praktijk, en met name in de Veiligheidsmonitor, goed afgedekt. Het gaat om vertrouwen in de responsiviteit, competentie, en effectiviteit van de politie, alsook vertrouwen in de betrokkenheid van de politie bij de gemeenschap. Distributief en procedureel vertrouwen komen in enige mate aan de orde, zij het aan de hand van één enkel item, wat risico's inhoudt voor de validiteit van de meting. De gebruikte schalen en concepten in de Veiligheidsmonitor zijn empirisch niet altijd even goed van elkaar te onderscheiden. Zo valt het op dat items in de vragenlijst over de politie in de buurt of de contacten met bewoners duidelijk te onderscheiden zijn van items die eerder ingaan op de politie in het algemeen, en deze scheidslijn loopt doorheen de theoretische concepten. Dit betekent dat een aantal vragen in de vragenlijst wellicht niet meten wat men bedoelde te meten.

De vragenlijst van de Veiligheidsmonitor toont een aantal hiaten. Zo is het opmerkelijk dat een meting van algemeen vertrouwen in de politie in de Veiligheidsmonitor afwezig is. Ook worden geen vragen gesteld naar vertrouwen in andere instituties en actoren (bijvoorbeeld de rechtspraak, politieke organen, of de burgemeester) die toe zouden laten vertrouwen in politie te kaderen of te ijken. Ook het groeiende fenomeen van 'lichtblauw' is afwezig in de vertrouwensonderzoeken. De focus in de Nederlandse meetpraktijk ligt vooral op het repressieve luik van het takenpakket van de politie, waarbij de politie vooral wordt gezien in haar rol als 'crimefighter'. Dit betekent dat andere rollen van de politie onderbelicht blijven.

Laag vertrouwen wordt in het bijzonder problematisch wanneer dit effect heeft op gedragingen van burgers, zoals hun geneigdheid actief of passief met de politie samen te werken, aangifte te doen, of een loopbaan bij de politie aan te bevelen. Gedragseffecten van hoog of laag vertrouwen worden maar zeer beperkt onderzocht, ondanks hun grote beleidsrelevantie.

De meeste onderzoeken in binnen- en buitenland maken gebruik van een algemene steekproef. Meestal is die zeer groot om in detail te kunnen kijken naar ontwikkelingen op het lokale niveau. De gehanteerde steekproeven in Nederland zijn groot tot zeer groot. De respons en representativiteit zijn goed, maar het is onduidelijk of dergelijke instrumenten ook groepen met zeer laag vertrouwen op voldoende wijze bereiken. Niet alle onderzoeken laten toe deelanalyses te maken van kleinere, specifieke bevolkingssubgroepen, zoals bijzonder kwetsbare groepen, of groepen waarvoor bijzondere beleidsmatige interesse is. Over het algemeen valt op dat, in verhouding tot de hoeveelheid data die worden verzameld via de Veiligheidsmonitor, deze data relatief beperkt diepgaand worden geanalyseerd.

De voorgeschiedenis van de Veiligheidsmonitor is nog duidelijk af te lezen in de vragenlijst. De Nederlandse Veiligheidsmonitor heeft duidelijke protocollen voor aanpassingen aan de vragenlijst, en het effect van aanpassingen wordt getest. Dit zorgt voor hoge kwaliteit, maar kan ook innovatie in de weg staan. Dit maakt het niet altijd duidelijk of alle items nog dezelfde beleidsrelevantie hebben als toen ze werden opgenomen in de vragenlijst.